



BYGGNADS VÅRDS FÖRENINGEN

2026-05-26

Till Mark- och miljööverdomstolen
E-post: svea.avd6@dom.se

Kopia:

Riksantikvarieämbetet: registrator@raa.se

Norrbottens museum: norrbottens.museum@norrbotten.se

Mål P 16597-25. Föreläggande

*Angående startbesked för rivningsåtgärd avseende gruvlave på fastigheten
Tuolluvaara 1:22 i Kiruna kommun.*

Svenska byggnadsvårdsföreningen, SBF, har av Mark- och miljööverdomstolen förelagts att avge yttrande över skrivelse av LKAB daterad 8 maj 2026 i rubricerade ärende.

Sammanfattning och yrkande

Tuolluvaara 1:22 ligger inom riksintresset för kulturmiljövården Kirunavaara [BD 33] och är en del av den största historiska industrisatsningen i landet, gruvbrytningen i de norrbottniska malmfälten. Kommunens inriktning har under lång tid varit att bevara detta unika landmärke med dess höga industrihistoriska värde; den enda kulturmiljön bevarad in situ i den nya staden och som därmed utgör ett stort och oersättligt allmänintresse. Att riva gruvlaven skulle vara lagstridigt mot bakgrund av lagkraven som ska vara uppfyllda för startbesked och de krav som råder vid pågående planläggning vad gäller att värna en bebyggelsemiljö som är ”särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt”. SBF vidhåller sitt yrkande att länsstyrelsens beslut upphävs, dvs att mark- och miljödomstolens beslut består.

Hänvisning till SBF:s tidigare skrivelser:

- Överklagande till mark- och miljödomstolen daterat 2024-11-28 av länsstyrelsens beslut
- Yttrande daterat 2025-05-29 över LKAB:s yttrande till mark- och miljödomstolen
- Yttrande daterat 2026-03-24 över LKAB:s överklagande till Mark- och miljööverdomstolen

Utveckling av skäl för att vägra rivning

LKAB hävdar ånyo, liksom i sitt överklagande, att när det gäller startbesked efter en rivningsanmälan ska endast bedömning göras av hur en rivning ska genomföras, inte om den ska få komma till stånd.

SBF har utförligt bemött denna ståndpunkt i sin skrivelse daterad 24 mars 2026 under rubriken ”Innehållet i meddelandet för startbesked” (s 2). SBF hänvisar där bland annat till plan- och bygglagen, PBL, 10 kap 23 § där det anges att ”byggnadsnämnden ska med ett startbesked godkänna att en åtgärd som avses i 3 § får påbörjas, om åtgärden kan antas komma att uppfylla de krav som gäller enligt denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen”.

SBF hänvisar också till mark- och miljödomstolens uttalande. Domstolen påtalar att innebörden av denna paragraf ”måste antas vara att det är alla för åtgärden relevanta krav i PBL med tillhörande föreskrifter som ska kunna antas komma att vara uppfyllda för att nämnden med ett startbesked ska kunna godkänna att åtgärden påbörjas...”. Vidare anför domstolen ”Vilka krav i PBL som aktualiseras i det enskilda ärendet varierar beroende på vilken åtgärd som är föremål för prövning”.



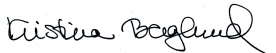
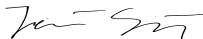
SBF utvecklar här i korthet kraven och de starka skälen för att avstyrka rivning:

- Norrbottens museum föreslår i skrivelse till kommunen 22 december 2005 att ett representativt område identifieras omfattande kvarvarande byggnader från gruvepoken inklusive de två tegelbyggnaderna, de båda gruvlavarna samt en liten del av närliggande dagbrott samt att Kiruna kommun lägger en detaljplan över området.
- Ett bärande drag i stadens planering är den nya långsmala stadsparken som fått sin dragning mot de båda gruvlavarna, viktiga för riksintresset samt som landmärken för Nya Kiruna och som fond för stadens nya stadsmiljö. Denna inriktning framgår tydligt av Kiruna utvecklingsplan från 2014. Gruvlavarna och deras bevarande har länge varit en del av planeringen och 2023 beslutade kommunstyrelsen att upprätta detaljplan för området.
- Länsstyrelsen bedömde i yttrande till kommunen 4 maj 2022 att rivningen av spelhuset och gruvlaven innebär risk för påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljö, dvs i strid med miljöbalken 3 kap 6 §, och att en kulturmiljöanalys ska därmed upprättas. En rivning av gruvlaven skulle framförallt innebära skada på utrycken ”stadens siluett...” och ”olika industriella anläggningar som visar grunden för samhällets existens”.
- Norrbottens museum uttalar i skrivelse till kommunen 3 september 2024 angående Tuolluvaara 1:1: ”Bebyggelsen på TGA-området är [...] betydelsefull för Kirunas nya stadskärna och utgör den idag **enda** kulturmiljön i stadsområdet som inte är ditflyttad. Dess värde kan därför inte nog betonas och det är viktigt att bebyggelsen skyddas och bevaras på ett sätt som medför att dess värden och läsbarhet inte går förlorade”. Vidare uttalar museet bland annat att ”Industriområdets bebyggelsekaraktär har höga kulturhistoriska värden och bör därför betraktas som **särskilt värdefull** ur historisk och kulturhistorisk synpunkt i enlighet med de allmänna skyddsbestämmelserna i *Plan och Bygglagen (2010:900) 8 kap 13 § och 14 §.*” (Museet svarar för fetstilsmarkeringarna)
- Sweco har upprättat Kulturmiljöunderlag för TGAs gruvområde daterat 26 mars 2025. Sweco:s sammanfattande bedömning av gruvområdets kulturhistoriska värde:
 - TGA:s kvarvarande gruvområde bedöms i **hög grad** bidra till information och möjlighet till läsbarhet, förståelse och upplevelse
 - Byggnaderna och de fysiska strukturerna ingår i ett gemensamt sammanhang där de tillsammans förstärker varandras uttryck och i **hög grad** gör berättelsen om TGAs gruvområde tydlig
 - **Hög grad** av historisk relevans
 (Sweco svarar för fetstilsmarkeringarna)

- Kommunen har nu upprättat ett samrådsförslag till ”Detaljplan för del av Tuolluvaara 1:1 med flera, sjukhus, kulturmiljö med mera”, daterat 4 november 2025. Syftet är att upprätta detaljplan för nytt sjukhus med mera samt att möjliggöra ett skyddande av Tuolluvaaragruvans industrianläggningar. Bevarandet av anläggningarna utgår från slutsatserna i kulturmiljöunderlaget och har varit kommunens avsikt under många år, i översiktsplaneringen och i den nu aktuella detaljplaneringen. Denna avsikt överensstämmer med kulturmiljölagen som anger att ansvaret för kulturmiljön delas av alla enligt 1 kap 1 §, PBL:s krav på hur kulturvärden ska hanteras vid planläggning enligt 2 kap 6 §, 8 kap 13 och 14 §§ och miljöbalkens krav på att skydda riksintressen enligt 3 kap 6 §. En rivning av gruvlaven skulle strida mot dessa lagkrav som gäller vid pågående planläggning.

Av redogörelsen framgår sammanfattningsvis att Norrbottens museum, länsstyrelsen vid sin kulturhistoriska bedömning, Sweco i sin bedömning i kulturmiljöunderlaget samt kommunen i sin mångåriga avsikt står för en gemensam uppfattning att värna och bevara den unika industrihistoriska miljön i Nya Kiruna. Bevarandet är sålunda ett starkt allmänintresse som ska tillgodoses utifrån lagkraven när det gäller hanteringen av startbeskedet.

För Svenska byggnadsvårdsföreningen dag som ovan

			
Ulrika Lindh Styrelseordförande	Stephan Fickler Verksamhetsledare	Kristina Berglund Adj. Styrelseledamot	Jennie Sjöholm Styrelseledamot

Svenska byggnadsvårdsföreningen är en oberoende, ideell miljöorganisation med cirka 6000 medlemmar som grundades i samband med det av Europarådet utlysta byggnadsvårdsåret 1975. Föreningens ändamål är att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård, byggnadskultur och hållbart byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv som resurs i samhällsutvecklingen samt att främja god kvalitet i nutida stadsplanering.